

УДК 37.032.2:26

Мирон Вачевський, доктор педагогічних наук, професор,
академік Академії наук вищої освіти України

ХРИСТІЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА У ВИХОВАННІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті досліджується актуальне питання виховання учнівської молоді під впливом релігійних традицій, які дозволяють на основі християнської етики прищеплювати молодим людям поняття моралі, людських цінностей, важливість молитви, діл милосердя.

Ключові слова: релігія, віра, духовність, учнівська молодь, християнське виховання, педагогіка.

Літ. 10.

Myron Vachevsky, доктор педагогічних наук, професор,
академік Академії наук вищого образования України

ХРИСТИАНСКАЯ ПЕДАГОГИКА В ВОСПИТАНИИ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ

В статье исследуется актуальный вопрос воспитания учащейся молодежи под влиянием религиозных традиций, которые позволяют на основе христианской этики прививать молодым людям понятия морали, человеческих ценностей, важность молитвы, дел милосердия.

Ключевые слова: религия, вера, духовность, учащаяся молодежь, христианское воспитание, педагогика.

Myron Vachevsky, Ph.D. (Pedagogic) Professor,
Academician of Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

CHRISTIAN EDUCATION IN TRAINING OF STUDENTS

In the article investigated the pressing question of youth training under the influence of religious traditions, which let us to inoculate the concept of morality to young people, human values, the importance of prayer, mercy on the basis of Christian ethic.

Keywords: religion, faith, spirituality, students, Christian education, pedagogic.

Постановка проблеми. Розглянемо християнську педагогіку, як головний чинник на сучасному етапі розвитку суспільства та виховання в учнівській і студентській молоді високої культури, яка може формуватися, взоруючись на високі загальнолюдські моральні цінності¹.

У сучасній педагогіці існує багато пропозицій і підходів до вирішення проблем виховання і розвитку учнівської молоді. Їх можна трактувати по-різному. Тут варто зазначити роботу професора О. Вишневецького [1] в якій автор глибоко досліджує та розкриває питання проблеми виховання учнівської молоді на християнських засадах.

Традиційно християнська стратегія виховання дає відповідь: головним джерелом мотивації позитивної поведінки людини може бути лише “віра в Бога”, що надає сенсу нашому життю і що пояснює головну таємницю – Таїну Буття.

Усі добрі і злі вчинки людини походять із її серця. Але без віри і релігії відчинити двері до нього і щось змінити в ній неможливо. Зазвичай

під “вірою” розуміють певний духовний стан, коли людина готова визнавати дійсним щось таке, що само собою не є очевидним, не може бути засвідченим або доведеним, а отже – що можна піддати сумніву. Віра в Бога, наприклад, це визнання його існування і непомильності Його Авторитету.

Поняття віри можна визначити і як переживання, зумовлене відчуттям присутності Вищого Начала, що існує реально, спрямовує наше існування і надає йому сенсу. До віри людина приходиться не через раціоналістичні спекуляції, на які здатні далеко не всі люди, а через інтуїтивне прозріння, через духовне пізнання. Саме тому віра однаковою мірою доступна і неписьменному, і вченому. Стан віри не залежить від культури чи освіти людини, а від духовності та її виховного впливу на учнівську молодь.

Релігія сприяє формуванню молоді через свої засоби: молитва, добро, любов до ближнього, чого нас навчає і виховує Церква. Поєднує в собі вербальні (раціоналістичні), так і поза вербальні (містичні) канали взаємодії зі світом, спілкування

¹Вачевський М.В. Християнська педагогіка у вихованні учнівської молоді/Слово – релігійно-суспільний часопис Дрогобицької Духовної Семінарії. 593(43). вересень-листопад, 2010. – С. 23 – 26.

з Богом через молитву, релігія цим утворює надійний фундамент моральності і виховання людини. Віруюча людина сприймає мораль для себе як систему правил життя. Вона вивчає моральність, доброту людини, дає правильне розуміння добра і зла. Релігія виховання – це наука про добро і зло людських учинків або про те, у чому ж добрими чи злими є наші вчинки стосовно певної мети, як стверджує О. Огірко [7].

Традиції національного виховання молоді у душі моралі, високих естетичних чинників, любові до ближнього, досліджувалися багатьма українськими дослідниками і показані авторами: О.І. Вишневецький [1], Г.П. Васянович, В.Д. Онищенко [2], М.В. Вачевський, В.М. Мадзігон, Н.М. Примаченко [3], М.В. Вачевський, В.М. Мадзігон [4], М.Б. Євтух, Т.В. Черкашина [5], О.М. Кекош [6], О. Огірко [7], Н.М. Примаченко, М.В. Вачевський [8], Т.Д. Тхоржевська [9].

Мета статті. Висвітлити християнську педагогіку як головний чинник на сучасному етапі розвитку суспільства та виховання учнівської і студентської молоді в душі моралі, етикету, високої культури виховання яка може формуватися тільки при релігії, християнської культури українського народу моральних цінностей, які є загальнолюдськими.

Виклад основного матеріалу. У свідомості українців релігія завжди є живим чинником. Вона глибоко пронизує звичаї та обряди, поєднує суто духовні елементи з національними, громадськими, сімейними та особистими.

Взірцем такого поєднання в нашій історії є “Повчання Володимира Мономаха дітям”, настанови Отців Церкви, філософія Г. Сковороди та П. Юркевича, вся творчість Т. Шевченка, а в наші дні що недільні проповіді священнослужителів у храмах під час Літургії чи інших релігійних Богослужінь” – зазначає О. Вишневецький [1, 476].

Варто зазначити, що відвідування храму є необхідністю для виховання молоді. Ця потреба була в людей усіх часів і народів. Тому і храми, вівтарі і святилища зводили по всій землі, розташовуючи їх у наймальовничіших місцевостях. У центрі міст, на вершинах гір, на ситкових берегах, на пагорбах і в полях, на островах – усюди знаходяться величні храми. І там, де залишила свій слід людська цивілізація, найпрекрасніші будівлі – це церковні храми в яких здійснюється богослуження, як норма віри, як частина Традиції, що породжена дією Святого Духа у Церкві, є нормою віри, джерелом та взірцем для життя. Людина не може змінити його на власний розсуд, ставитися до нього як до простої

забавки або відкинути його як щось недоречне.

Літургія призначена для служіння у суспільстві. Вона не є якоюсь декорацією для приватної молитви, як і не повинна бути заміною особистого духовного життя людини [10, 13].

Оцінюючи духотворну силу природи, життя, науки і релігії, видатний вчений педагог К. Ушинський стверджує, що “найбільшу формуючу силу простого народу має Церква. Вона із своїми зовнішніми формами, сповненими глибокого смислу, так би мовити, охоплює людину із зовнішньої її сторони з тим, щоб потім піднести її на вищий ступінь самосвідомості. Вона промовляє, вчить молитви, розвиває почуття людини до милосердя, доброти, поваги до іншого, розумової сили для того, щоб не спинитись на самих формах. Не прийняти форму за сутність і не спинитись на самих формах, не дібравшись до зернини” К. Ушинський.

Зазначимо, що трактування віри в Бога як передумови становлення моральності людини, оголює гострі практичні проблеми стосунків освіти і Церкви. В їх основі лежить виховання людини, освіта знаннями, державна політика в тій ділянці, що ґрунтується на Конституції України, на врахуванні типу традицій, особливостей духовного складу народу, реальних потреб.

Віруюча людина сприймає мораль для себе як імператив. Моральність, що не підтримується вірою в Бога, завжди виявляє тенденцію до занепаду. Християнська релігія добре адаптована до соціального життя. Вона визнає усю систему вартостей національного виховання і органічно доповнює людину високими моральними цінностями.

Вартувало б також відзначити в історичному і системному курсі Філософії, відомого вченого професора В. Скотного де він зазначає, що Релігія є одним із найдавніших, найважливіших феноменів духовного буття всіх народів. Вона пронизує мало не всі форми земного життя людини та визначає його орієнтири. Релігія – знаряддя специфічного, емоційно-інтуїтивного та конкретно-образного світо освоєння. Вона є виразом прагнення безпосередньо доторкнутися до “дзеркального, таємного вічного, поза межового. Релігія є своєрідною філософією буденної свідомості, позарациональним способом орієнтації в тому, що індивід не може безпосередньо досягнути, виміряти й описати.

У релігійній свідомості під час її становлення на перший план виступили духовні проблеми, викликані розвитком соціальних форм життя: співвідношення добра і зла; проблема

справедливості, совісті; наявності або відсутності моральних цінностей, їх абстрагування; питання про смерть і безсмертя людини².

Бачення сучасної дійсності і усвідомлення трагічних наслідків бездіяльності і хибних антигуманних, антилюдських, антиособистісних принципів розвитку бездуховного суспільства приводить до необхідності визнання глобалізації проблем сучасної педагогіки.

За твердженням В.М. Жуковського сьогодні все більше українських учених-педагогів усвідомлює і визнає, що християнські цінності, християнські морально-духовні засади – це порятунок нації³. Важливою передумовою виховання освіти-навчання підростаючого покоління на християнських духовно-розумових і морально-духовних засадах є давня християнська традиція в Україні, яка впродовж століть продемонструвала свою високу життєвість. Уже тисячу років культурно-освітня і педагогічна думка в Україні розвивається на основі християнської традиції та пов'язана зі своїм доленосним першоджерелом – Біблією, відзначають Г. Васянович та В. Онищенко [2, 3].

Із Біблії священники під час богослужінь читають притчі, які пов'язані із Божими Заповідями – моральною основою життя людини.

“Як небесним тілам Бог дав сталі закони, так і людям дав закони або заповіді, згідно з якими вони повинні жити. Заповіді Божі – це універсальний моральний закон людства, це дороговказ до Царства Небесного, це дорога до нашого спасіння, до виховання учнівської молоді. У щоденному житті людина має справу з законами держави, яких не дозволено порушувати, з різноманітними вказівками, попередженнями, зокрема, знаками руху на дорозі, під час переходу. Ці заборони спрямовані на те, щоб не пошкодити здоров'ю людини. Усі вони для нашого добра. Позаяк Бог дуже любить нас, то дає такі норми, перестороги, поради, вказівки Божі Заповіді, що навчають нас, як робити добрі діла і остерігатися зла, допомагають досягнути щастя”, стверджує О. Огірко⁴.

У процесі навчання учнів чи студентів учитель завжди може привести приклади, які носимуть в собі виховний характер пов'язаний із християнською релігією та сучасною діяльністю.

Цікавим прикладом для студентів слугує

підручник “Промисловий маркетинг” в якому є тема “Маркетинг в хлібопекарському виробництві”, де зазначено, що Хліб та його випікання і приготування має надзвичайно старовинну історію. Вчені вважають, що людина почала вживати зерна злакових ще в часи “мезоліту” (15 тис. років тому). З тих часів і починає свою історію хлібна промисловість. Приблизно 6 – 8 тис. років тому люди навчилися подрібнювати злаки, почали готувати з них каші, з яких пізніше на розпеченому камені пекли прісні коржі. Як стверджують археологи, ці каші й були початком сучасного хліба [5].

Варто учням привести приклад, що про хліб Єгипетський згадується в Біблії Книга буття., 42. “А Яків побачив, що в Єгипті є хліб. І сказав Яків до синів своїх: “Пощо ви споглядаєте один на одного?”. І сказав він: “ось чув я, що в Єгипті є хліб, зійдіть туди, і купіть нам хліба із відти, і будемо жити, і не помремо”⁵.

Доцільно навести приклад для виховання учнівської молоді і про таланти, які господар дав своїм слугам. Цей приклад із Біблії підводить до сучасного підприємництва. Хто кмітливий в бізнесі – може збільшити свої достатки і дати іншим. А хто не вміє працювати із фінансами – не в змозі примножувати багатство ні для себе, ні для суспільства. Отже, дав одному десять талантів, іншому п'ять а ще іншому один талант. Перший повернув хазяїну у два рази більше, інший повернув десять, а третій повернув той же талант який дав йому господар.

Відзначаючи дисертаційну роботу на здобуття вченого ступеня “кандидата богословських наук” священика Зіновія Жолобка, в якій автор висвітлює переконливі аргументи християнської педагогіки, дає чітке визначення християнської педагогіки. Звернення сучасного педагога до обґрунтування педагогіки з релігійної точки зору не є проблемою знання, теорії або розуму. Це вибір серця, інколи важкий навіть для особисто релігійних педагогів. Найчастіше це пов'язано з тим, що вихователі принцип свободи вважають вищим різних обґрунтувань.

Визнання абстрактної свободи і побоювання всякого “насильства над особистістю” в кінці ХХ століття є страх історичним, який породжений “згадкою” про тоталітаризм недавнього часу і схоластичний підхід до освіти, який переважав як

²Скогний В.Г. Філософія. Історичний і системний курс – К.: Знання України. – 2005. – С. 441 – 463.

³Огірко О. Християнська етика. Навчальний посібник. Восьмий клас. Львів. – Монастир свято-Іванівська Лавра. Видавничий відділ “Свічадо”. – 2007. – С. 11.

⁴Біблія. Книга буття. 42 – С. 45.

⁵Тхоржевська Т.Д. Православне виховання в історії педагогіки України. Монографія. – К.: “Фенікс”. – 2008. – С. 208 – 229.

в світських, так і в духовних школах, починаючи із середньовіччя, і особливо проявив себе з кінця XIX і початку XX століття. Тоталітаризм не тільки гнобив людину в її практичній, професійній діяльності, але і намагався поширити свій вплив на її свідомість, волю і почуття. Схоластика зверталася не до сутності явищ життя, а до форми, не допомагала орієнтуватися в духовному світі. Вона служила методом безособової трансляції знань, в тому числі і знання про духовний світ.

Заслугує на увагу монографія професора Тетяни Тхоржевської, в якій автор достеменно розкриває необхідність християнського виховання в українській педагогіці та вплив християнства на становлення педагогічної науки. У даній праці відзначено, що Україна ніколи не була країною ізольованою, завжди була включена у світові процеси, і оцінювати її історію поза загальними процесами розвитку ніколи не вдавалось і не вдасться. Християнська релігія зосереджена на розвитку виховання учнівської молоді в Україні.

Варто зазначити, що у радянській історії педагогіки не було прийнято звертатися до часів становлення християнського виховання: більш властивим було згадувати про недоліки християнського виховання середньовічного періоду та протиставляти їм педагогічні надбання епохи Відродження з її гуманістичними тенденціями й поверненням до античних традицій.

Для того щоб ідея загального навчання могла здійснитися, повинні були пройти довгі віки еволюції людства, визріти необхідні економічні та інші умови. Першою та найнеобхіднішою умовою було закріплення у свідомості людей ідеї людини як такої, ідеї просто людини, а не члена певно: привілейованої касты. Ідея загального навчання не могла стати надбанням людства на зорі його існування.

Окрім релігійної еволюції, потрібні були ще й належні економічні умови для реального здійснення загального навчання та виховання молоді. Ще однією великою перепоною можна вважати – це відсутність книгодрукування. Тому першим заходом на шляху повернення до ранньохристиянських традицій стала необхідність кожному віруючому сприймати Слово Боже не з вуст церковнослужителів, а безпосередньо через Біблію, писану рідною мовою. Природним продовженням думки про право кожної людини вивчати Святе Письмо стала вимога здійснення загального навчання в рідномовній школі. Це стало етапом великої історичної значущості не тільки в релігійному житті, але й у розвитку педагогіки як науки про навчання та виховання учнівської молоді будь якого народу.

Вважаючи народність та його історичні

традиції, найпрекраснішим створінням Божим на землі, з джерел якого повинно черпати своє натхнення виховання, великий педагог К.Д. Ушинський підкреслював: “Є тільки один ідеал досконалості, перед яким схиляються всі народи, це ідеал, що подає нам християнство. Усе, чим людина, як людина, може й повинна бути, виражено цілком у божественному вченні, і вихователю залишається тільки перш за все і в основу всього вкоренити вічні істини християнства. Усе, чим людина, як людина, може й повинна бути, цілковито виражено у божественному вченні. Вихователі залишаються перш за все в основу всього поставити вічні істини християнства. Воно дає життя й указує найвищу мету всякому вихованню, воно ж і повинно служити для виховання кожного християнського народу джерелом усякого світла й усякої істини. Це негасимий світоч, що за ним повинен прямувати розвиток кожної народності й усяке істинне виховання, що йде разом з народністю”, відзначено професором Т. Тхоржевською [9, 214].

Висновки. Визначення основ християнської духовності, певних орієнтирів на шляху навчання і виховання учнівської та студентської молоді, переконливо доводить, що найефективнішим способом виховання молоді є релігія та християнські засади впливу на молодь в душі високих моральних цінностей, етикету, спілкування якщо процес виховання ґрунтується на загальноприйнятих Божих заповідях.

Від початку людської цивілізації виникла гостра необхідність знайти те цілісне і тверде обґрунтування можливості і здатності побудови особистого і суспільного процесу виховання. З часом цей процес не тільки затвердився, але набрав ясних форм і різних напрямків. Сьогодні ми маємо можливість пізнавати і усвідомлювати, якими цінностями керувалися наші давні попередники при визначенні пріоритетів педагогіки. Хочеться відзначити, що з усією повагою до надбань людської цивілізації та вироблення методики виховання учнівської та студентської молоді до високих вартостей, лише християнство: християнське вчення про Бога, християнська мораль, християнська антропологія, надає педагогіці цілісного характеру, глибинної сутності і абсолютного значення, і що ще важливо зауважити, надає можливість сформувати християнську педагогіку як особливу науку, відзначає в дисертаційній роботі священник Зіновій Жолобак “Основи християнської педагогіки”. – К.: – 2002.

1. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич. Коло. – 2006. – 608 с.

ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ Г.Г. ВАЩЕНКА

2. Васянович Г.П., Онищенко В.Д. Ноологія особистості. – Львів. “Сполон” – 2007. – 217 с.
3. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. Основи економічних знань 10 – 11 клас. Підручник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2004. – 536 с.
4. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. Промисловий маркетинг формування професійної компетенції у майбутніх маркетологів. Підручник. – К.: “Кондор”. – 2009. – 486 с.
5. Євтух М.Б., Черкачина Т.В. Культура взаємин. Підручник. Самопізнання Підручник. Горлівка. Вид. ГДГПМ. – 2008. – 228 с.
6. Кекош О.М. Таїнственість впливу молитви на виховання молоді у процесі навчання // Молодь і ринок. – 2007.
7. Огірко О. Християнська етика. Навчальний посібник. Львів. Свічадо. – 2007. – 104 с.
8. Примаченко Н.М., Вачевський М.В. Маркетингова культура в підприємстві Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2005. – 128 с.
9. Тхоржевська Т.Д. Православне виховання в історії педагогіки України. Монографія. – К.: “Фенікс”. – 2008. – 432 с.
10. Тайна яку звершуємо. Львів. Монастир Свято-Іванівська Лавра. Видавничий відділ “Свічадо”, – 2003. – 106 с.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2014

УДК 37(091)(477)“1878/1967”

Орест Гук, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ Г.Г. ВАЩЕНКА

У статті здійснено ретроспективний аналіз громадсько-просвітницької діяльності Г.Г. Ващенко. Встановлено окремі біографічні відомості з життя і діяльності українського педагога. Розглядаються види діяльності, такі, як: літературна, педагогічна, громадська, публіцистична, наукова, “через які він доніс культуру і національні освітні ідеї до народу.

Ключові слова: громадсько-просвітницька діяльність, українська освіта, еміграція, творчий доробок, Спілка Української Молоді, виховний ідеал.

Рис. 1. Літ. 27.

Орест Гук, кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной педагогики и коррекционного образования Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франка

ОБЩЕСТВЕННО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ Г.Г. ВАЩЕНКО

В статье осуществлен ретроспективный анализ общественно-просветительской деятельности Г.Г. Ващенко. Установлены отдельные биографические сведения из жизни и деятельности украинского педагога. Рассматриваются виды деятельности, такие, как: литературная, педагогическая, общественная, публицистическая, научная, – через которые он донес культуру и национальные образовательные идеи до народа.

Ключевые слова: общественно-просветительская деятельность, украинское образование, эмиграция, творчество, Союз Украинской Молодежи, воспитательный идеал.

Orest Huk, Ph.D. (Pedagogic) Docent of Social Pedagogic and Correctional Education Department Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

SOCIAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF H. VASHCHENKO

The article deals with retrospective analyses of H. Vashchenko public activity. The separate life and activity biographic dates were distinguished. It is scrutinized such kind of activity as: literary, pedagogical, journalistic, scientific, through which culture and national educational ideas are conveyed to citizens.

Keywords: public activity, Ukrainian education, emigration, creative works, Association of Ukrainian Youth, educational ideal.

Актуальність теми. Українська освіта ХХІ ст. взяла за основу тенденцію впевненого руху вперед через кардинальні зміни і реформування. Зокрема, це відображено у Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття), де зазначається, що “головна мета національного виховання –

набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості,